

15.11.2013

PERUSTELUMUISTIO LISÄYKSELLE TAUTILUOKITUKSEN ICD-10:N SUOMALISEEN PAINOKSEEN

Ympäristöherkkyys saattaa aiheuttaa siitä kärsivälle potilaalle merkittävää kärsimystä ja haittaa. Useat suomalaiset ja eurooppalaiset tahot, mukaan lukien Euroopan parlamentti, ovat esittäneet, että tilaan tulisi kiinnittää aiempaa enemmän huomiota.

Sosiaali- ja terveysministeriön ympäristöherkkyysverkosto esittää, että ympäristöherkkyydelle luotaisiin oma valtakunnallinen koodi kansainväliseen tautiluokitukseen. Oma nimike ICD-10 tautiluokituksessa selkeyttää potilaan tilan määrittelyä, tutkimus- ja hoitokäytäntöjä sekä tilastointia ja esiintyvyyden seurantaa.

Yleistä

Ympäristöherkkyys (idiopathic environmental intolerance) sisältää ne tilat, joissa potilaat saavat erilaisia oireita ympäristöissä, jotka eivät suurimmalle osalle ihmisistä aiheuta oireita, eivätkä oireita selitä tunnetut biolääketieteelliset mekanismit. Tyypillisesti oireita on useista elinjärjestelmistä.

Tehtyjen kirjallisuuskatsausten perusteella käytettävissä ei ole laboratorio- tai muita mittauksia, joilla potilaat voitaisiin tunnistaa eikä oireiston hoitoon ole tarjolla tehokkaita hoitoja.

Herkkyys ympäristön erilaisille tekijöille vaihtelee voimakkaasti ja valtaosa väestöstä raportoi reagoivansa jollekin ympäristötekijälle. Erittäin voimakkaita oireita saavia on kuitenkin selvästi vähemmän ja vain osalla oireet johtavat merkittävään häiriöön päivittäisissä toiminnoissa. Ympäristöherkkyyden yleisyyttä ei Suomessa ole tutkittu kattavasti, mutta kansainvälisten tutkimusten perusteella voidaan arvioida, että ympäristöherkkyydestä on merkittävää haittaa alle prosentille väestöstä.

Yleisimpiä ympäristöherkkyksiä ovat haju-, monikemikaali-, sairusrakennus- ja sähköherkkyys. Ympäristöherkkyydet on kansainvälisesti kuvattu pääasiassa monikemikaaliherkkyyden määrittelmien kautta, mutta periaatteessa oirekuva voi liittyä mihin tahansa ympäristön tekijään.

Käytäntö muissa Euroopan maissa

Ympäristöherkkyydestä käytetään ICD-10 tautiluokituksen nimikkeitä ainakin Saksassa, Itävallassa, Luxemburgissa, Japanissa ja Tanskassa.

Saksassa monikemikaaliherkkyys ja sairusrakennus-oireyhtymä luokitellaan **T78.4**; *Määrittämätön allergia* -nimikkeellä sekä sähköherkkyys **Z58**; *Fyysiseen ympäristöön liittyvät ongelmat -nimikkeellä*. Samanlaista jaottelua käytetään Itävallassa ja Luxemburgissa. Japanissa käytetään koodia **T65.9**; *Määrittämättömän aineen myrkkyyvaikutukset -nimikettä*.

Tanskassa on heinäkuusta 2012 luokiteltu monikemikaaliherkkyys yläluokan **R68**; *Muut yleiset oireet ja sairaudenmerkit R68.8*; *Muu yleinen oire tai sairaudenmerkki -nimikkeellä*. Luokittelun tavoitteena on tilastoida ympäristöherkyydestä kärsivien potilaiden sairaalakontaktit. R68.8 nimike on kuvaava, eikä ota kantaa oireiden patofysiologiaan. Tanskassa tämä luokittelu ja kriteerit valittiin, koska toistaiseksi ei ole riittävästi tieteellistä ymmärrystä oireiston taustalla olevista mekanismeista eikä oireiston kehittymisestä ja kulusta. Ruotsissa on käytössä sama luokitus.

Tanskassa seuraavien 5 kriteerin tulee täytyä monikemikaaliherkyyttä arvioitaessa. Saksalainen T78.4 määrittely on hyvin samantapainen.

- Oireet liittyvät tavallisiin tuoksuihin tai kemikaaleihin, esim. hajusteet, juuri painetut sanoma- tai aikakauslehdet, tupakansavu, uudet huonekalut.
- Oireita tulee olla keskushermostosta, esim. päänsärky, huimaus, keskittymisvaikeudet ja uupumus. Lisäksi oireita muista elinjärjestelmistä on usein mukana, esim. limakalvot/hengitystiet, tuki- ja liikuntaelimestö ja ruoansulatuskanava.
- Oireet vähenevät tai poistuvat, kun ympäristöstä poistetaan tekijä, joka liittyy potilaan kokemuksiin oireisiin.
- Tila on krooninen (vähintään 6 kuukauden kesto)
- Oireet liittyvät huomattaviin elämäntapojen rajoituksiin tai toiminnallisiin häiriöihin, esim. työpaikan tai sosiaalisen verkoston menetys.

Ympäristöherkkyden ICD-10 luokittelu:

Valtakunnalliseksi ympäristöherkkyysluokitteluksi ympäristöherkkyysverkosto ehdottaa yläluokan R68.8 alle uutta alaluokkaa;

R68.81 Jatkuva tai toistuva poikkeuksellinen herkkyys ympäristön tavanomaisille tekijöille

Yhtenäistä nimikettä voidaan käyttää kaikissa ympäristöherkkyksissä, kuten monikemikaali-, sähkö-, sairusrakennus- tai hajuperkkyys, kun potilas kuvaa tietyn ympäristötekijän aiheuttavan em. Tanskan kriteerien mukaisen kroonisen oireiston, johon liittyy huomattavat häiriöt elämäntavoissa tai muissa toiminnoissa.

R68.81 tautinimikkeen käyttö diagnostiikassa ei poissulje muiden ympäristöherkän potilaan terveydentilaa kuvaavien diagnoosien käyttöä. Päinvastoin, on erittäin tärkeää diagnosoida ja hoitaa huolellisesti myös potilaan muut tautitilat.

Ympäristöherkkyysverkosto pohti myös **T78.4 Määrittämätön allergia** ja **T65.9 Määrittämättömän aineen myrkyvaikutukset** luokituksia, mutta kummallekaan ei katsota olevan tämänhetkisen tietämyksen valossa riittävä tieteellistä perustetta. Kyseessä ei ole nykyisen lääketieteellisen tiedon mukainen allergia, eivätkä ympäristötekijöiden tunnetut toksikologiset vaikutukset selitä potilaiden kuvaamia oireita ja toiminnallisia häiriöitä.

Vaikutukset potilaiden hoitoon

Ehdotetun R68.81 nimikkeen avulla ympäristöherkkyydestä kärsivät potilaat voidaan entistä paremmin tunnistaa ja tämän avulla ohjeistaa hoito ja kuntoutustoimenpiteet palveluantajasta riippumatta. Lisäksi diagnoosin avulla voidaan seurata ympäristöherkkyyden selvittämiseksi suunnitellut ja toteutuneet tutkimukset ja hoidot.

Vaikutukset sosiaaliturvaan

Jotta etuus voidaan sosiaalivakuutusjärjestelmässä myöntää, tulee etuuden saamiseksi laissa säädettyjen edellytysten täyttyä. Työkyvyttömyysetuuksien myöntämisen yleisenä edellytyksenä on, että henkilöllä on lääketieteellisesti todettu sairaus, vika tai vamma, ja että siitä johdettu työkyvyn heikentyminen voidaan objektiivisesti todeta. Arvioitaessa henkilön oikeutta työkyvyttömyysetuuteen otetaan huomioon paitsi sairauden, vian tai vamman nimike, myös muut sairaudesta, viasta tai vammasta käytettävissä olevat tiedot. Arvioinnissa on keskeistä sairauden, vian tai vamman vaikutus työkykyyn sekä hakijan jäljellä oleva työkyky. Sairausvakuutus-, työeläke- ja kansaneläke- sekä tapaturmavakuutuslainsäädännössä on kussakin omat säännöksensä siitä, milloin henkilöä on pidettävä kyseisen lain mukaan työkyvyttömänä.

Vaikutukset ympäristöherkkyystudkimukseen

Ehdotetun nimikkeen avulla voidaan entistä paremmin tutkia ja seurata ympäristöherkkyyden esiintymistä Suomessa. Tämä mahdollistaa oireiden, käytettyjen diagnostisten tutkimusten, hoidon ja kuntoutuksen tarkemmat selvitykset.

